

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Begrebet Angest

Citation: Kierkegaard, Søren: "Begrebet Angest", i Kierkegaard, Søren: *Begrebet Angest*, udg. af Lars Petersen ; Merete Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1991, s. 175. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kierkegaard01val-shoot-idm140698091534288/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Begrebet Angest

fattede den Maalestok, hvilken Creu og Plei rækker den Synkende som et frelsende Halmstraa, hans Øre lukkedes, saa han ikke hørte, hvad Torveprisen paa Mennesker var i hans Samtid, ikke hørte: at han var ligesaa god som de Fleste» (144).

I forhold til sin egen tid peger S.K. tilbage mod en efter hans opfattelse på én gang sandere og færligere tid, hvor afstanden mellem mennesket og Gud forekom meget større, og hvor menneskets tillid til sig selv derfor var tilsvarende mindre. Det er således karakteristisk, at S.K. i et citat ovenfor bruger billeder, hvor den dengang helt nye jernbane er udtryk for en moderne menneskelig selvsikkerhed, der står i modsætning til tidligere og mere usikre tider, hvor mennesker var truet af bl.a. røveroverfald. I en anden forstand mener S.K. så, at den, der lever i hans egen tid, netop kan sammenlignes med den mand, der drog til Jeriko og »faldt mellem Røvere» (146). Med *Begrebet Angst* vil S.K. vise, at hvad enten mennesker er bevidste om det eller ej, så må deres *indre* usikkerhed og angst nødvendigvis være lige så stor, som den altid har været. S.K. mener altså, at den moderne selvsikkerhed er en illusion – præcis ligesom han mener at kunne afsløre, at et moderne »Vidunder» (16) som Hegels logik, hvori alle modsætninger og konflikter synes at blive overvundet, og som »fik Verden til at studse over den store Tanke» (76) – at dette vidunder bygger på et simpelt bedrag, fordi den altomfattende logik må skjule, at de bevægelsesprincipper, der driver hele værket, er uforklarede, mystiske, og altså ikke omfattet af logikken – således at dette »åndelige jernbanetog» faktisk ikke kan køre ved egen kraft, men må trækkes af »formummede, mistænkelige, hemmelige Agenter» (76), eller af »eventyrlige Nisser og Kobolder» (16).

Som nævnt peger S.K. selv tilbage på tider, der var mindre ambitiøse på menneskets vegne (og i en anden forstand selvfølgelig *mere* ambitiøse, jf. den tidligere citerede skelnen mellem at gøre store fordringer til sig selv, eller til menneskene og deres beundring (77)). Men ved sin mistillid til de »store tanker» og ved sin afsløring af, at disse bygger på forfattede og formummede forudsætninger – ligesom ved sin generelle afsløring af, at den menneskelige tilværelse er gennemtrængt af angst – peger S.K. samtidig fremad mod senere og mere skeptiske strømninger. Det er nemt at se, at *Begrebet Angst*, trods alle forskelle, peger frem mod Freuds psykoanalyse. Hvor det hos S.K. er den fortrængte ånd – og i sidste instans: den manglende

tro på Gud, der fremkalder angsten, er det hos Freud den fortrængte seksualitet. Selv om S.K. og Freud finder sandheden i modsatte retninger, er de enige om, at mennesker er tilbøjelige til at erkende den. Og selv om sandheden hos S.K. måske umiddelbart kan forekomme mange mere tiltalende end sandheden hos Freud, så er sandheden også hos S.K. forbundet med en betydelig grad af illusionssløshed, fordi åndens og troens vilkår er hårde. Nogle vil nok mene, at troen hos S.K. i sig selv er en illusion, men under alle omstændigheder indebærer vejen frem til den, at illusioner skal gennemskues, at noget, der ser positivt ud, skal erkendes som »en løgnagtig Opfindelse, som den menneskelige Fordærvelse opsminker« (142).

Selv om S.K. kan synes helt at have vendt sin egen tid ryggen og at have foretaget en tvetydig åndelig emigration, idet han på én gang er søgt mod fortid og fremtid, så er han som nævnt på nogle punkter i overensstemmelse med sin tids forestillinger om en åndelig udvikling, der gennem kriser og konflikter fører mennesket frem til en højere erkendelse. Men S.K. deler ikke tidens forestillinger om et harmonisk endemål. Hvor der hos Hegel optimistisk tales om »die Harmonie des Menschen mit dem Guten« (jf. note til s. 37), der er målet hos S.K. en tro, der permanent må kæmpe for sit liv, aldrig kan sejre definitivt over angsten, men »bestandig selv evig ung vikler sig ud af Angestens Dødsøieblik« (107). Dette hænger sammen med, at troen for S.K. betyder et *hvid* med almindelige menneskelige forestillinger, og at den derfor ikke uden videre kan være et naturligt mål for menneskelig stræben, men tværtimod kan forekomme at være en trussel. Som tidligere nævnt fører angsten i *Begrebet Angst* ikke bare mennesker frem, men holder dem også tilbage: »Udødelighedens Tanke har i sig en Magt, en Fynd i sine Consequenter, en Ansvarlighed i sin Autagelse, der maaskee vil omskabe hele Livet paa en Maade, som man frygter« (127).

I sin fremstilling af sit forhold til samtiden fremhæver S.K. overalt sin opposition til tidens harmoniserende bestræbelser. Imidlertid er han selv et barn af andre og mere urolige strømninger i tiden, der bla. kommer til udtryk i politiske krav om forandring. Men mens tidens øvrige får både tro og regimer til at vakle, idet den vender sig mod de gamle autoriteter: Gud og Kongen, så har S.K.s oprør en anden retning, det er så at sige et oprør fra oven; men det er stadig et oprør, idet det tæler den fortrængte friheds sprøg, og ikke magtens og